

Psihoanaliza in identiteta oz. identifikacija

Navezava na Foucaulta

Foucault govori

- o nadzorovanju, upravljanju človeških bitij
- v poznejšem obdobju pa tudi o subjektivaciji in o notranjih mehanizmih privolitve
- pri pojasnjevanju razmerij med subjektom in diskurzivnimi tvorbami se je izognil psihoanalizi

Ne samo izognil - psihoanalizo tudi odkrito zavrača, ker da

- psihoanaliza ni subvertirala mehanizmov vladanja,
- ampak je nasprotno sledila strategiji buržuazne oblasti, da bi se polastila resnice.

Ta resnica je bila

- *resnica o sebi* - resnica, ki je v zadnji instanci seksualna.
- pot do nje pa vodila preko priznanja
 - najprej vsiljenega,
 - potem prostovoljnega, ker je priznanje obljubljal osvoboditev. Foucault govori o čisto novem užitku, ki ga je ta oblastna strategija sproducirala - to je uživanje v resnici o užitku

Freudova psihoanaliza

Freud (1856, Moravia, 1939 London)

Navezava na Meada

Ob obravnavi Meadove teorije smo na hitro povlekli nekaj vzporednic s psihoanalitsko strukturo psihičnega

- (Mene kot Nadjaz, zastopnik družbenega);
- Meadov simbolni interakcionizem in nezavedno - ponotranjenje stališč drugih (Mene) in presenetljiv odziv Jaza.
- Meadov in Lacanov poudarke na jeziku, govoric

* * *

Za konceptualizacije identitete, ki so se začele razvijati v osemdesetih, sta prav Freudova (1856-1939) in Lacanova (1901-1981) psihoanaliza med ključnimi teoretskimi viri.

* * *

Dolgoročno je Freudova teorija nezavednega in obrambnih mehanizmov vplivala na literaturo, film, marksistične, feministične teorije, literarno kritiko, filozofijo, psihologijo

Veliko nelagodje je v teoriji in zunaj nje zbuja njegova ideja o otroški seksualnosti oz. njegova teorija seksualnosti nasploh.

Freudu pogosto očitajo biološki redukcionizem, ker poudarja vlogo bioloških potreb (posebej seksualne) in njihovih zadovoljitev. Freud se je res intenzivno ukvarjal z zvezo med biološkimi oz. nevrološkimi procesi in delovanjem psihičnega, hkrati pa je družbeno obravnaval kot nujni pogoj za razvoj psihičnega.

Libido (= afektivnost). Libido pravzaprav zadeva psihični interes nasploh.

Je oblika energije, ki se investira v objekte ali pa se od njih pridobiva

Sprva je to enotna energija, ki se pozneje loči

- na seksualno: energija, ki jo Jaz namenja objektom (osebam in rečem) zaradi seksualnih teženj, funkcija tega pa je ohranitev vrste (tudi za ceno individualnega življenja - zaradi nenavadno velikega užitka smo pripravljene tudi nenavadno veliko tvegati)
- in na vso ostalo energijo (t.i. nagoni Jaza ali interesi), ki jo Jaz pošilja objektom zaradi samoohranitve - zaradi koristi.

Vendar Freudova teorija vseskozi subvertira redukcionizem. Njegovo teorijo je mogoče brati tudi kot teorijo pomenov:

- simbolni material sanj,
- prosto asociiranje in
- to, kar se dogaja v analizi,

kaže na pomembno vlogo označevanja v delovanju nezavednega. In s fokusiranjem na označevanje lahko potegnemo zvezo med psihičnim in družbenim. – Lacanovo delo!

Razvoj psihičnega

Zavestno,

Predzavestno

Nezavedno

Temeljna predpostavka psihoanalize je razločevanje zavestnega in nezavednega - zavest je

- ena od lastnosti psihičnega (dokaz hipnoza in sanje).
- je površina duševnega aparata, metaforično pravi Freud

Čutne zaznave, občutki in čustva so zavestni.

Vendar noben psihični element ni ves čas zavesten. *Prim. predstava: zavestna le kratek hip, potem postane predzavestna:*

Oblike nezavednega

- *latentna (predzavestna) in zmožna ozavedenja*
- procesi in vsebine, katerih posledice so sicer lahko zavestni, vendar pa sami postanejo zavestni le v določenih pogojih = *dinamično nezavedno potlačeno.*

Predzavestno je vse,

- česar se trenutno ne zavedamo,
- razmeroma lahko dostopno
- je ena od oblik nezavednega
- bliže zavesti kot nezavednemu potlačenemu.

Nezavedno, ki je sedež potlačenega

- rezultat procesa, ki prepreči, da bi neke vsebine oz. procesi postali zavestni.
 - potlačitev pomeni, da neko neznosno vsebino izvržemo iz zavesti in jo potem hranimo daleč od nje: ker so naše težnje v konfliktu z družbenimi normami. Freud je trdil, da je konflikt neizbežen
- je sedež spominov, znakov, tistega, kar je mogoče pripeti besedam, najti v obliki psihičnega izraza,
- težko dostopno

Dostop do nezavednega

Psihoanaliza kot analiza, 'terapevtski' postopek, pozna tehnike, ki to silo onesposobijo, tako da potlačeno postane dostopno zavesti. Bistvo te tehnike je, da proizvede vmesne člene med zavestnim in nezavednim - to so neke vrste predzavestni členi, spominski ostanki.

Preko pogovora, govorice - 'zdravljenje' s pogovorom.

Da bi razkrili potlačeno, se analitik zanaša na pacientovo pričevanje o spominih, fantazijah, sanjah. *Interpretacija sanj* je F. tekst iz 1900. To je delo, ki najobširneje govori o razmerju med simbolnimi procesi in nezavednim.

Tu Freud uvede pomembno razlikovanje med

- potrebami
- željami ('wishes', 'desires')

Potrebe

- izhajajo iz stanja notranje napetosti,
- zadovoljimo pa jih lahko s specifičnim dejanjem, s katerim si priskrbimo ustrezen objekt (hrana poteši lakoto)
- potrebo torej načeloma izpolnimo, se dovrši v tej zadovoljitvi (vsaj začasno)

Želje

- temeljijo na potrebah, ki so nekoč bile zadovoljene – imamo izkušnjo zadovoljitve
- vendar k tej zadovoljitvi neprestano težimo, želje so trajne
- če jih je že mogoče izpolniti, je to le v halucinatorni reprodukciji zaznav, ki so pravzaprav znaki, znamenja zadovoljitve – želje so razmerja, posredovana v fantaziji, želja je ločena od izvirne izkušnje zadovoljitve – do želje nimamo neposrednega dostopa, vedno je posredovana.

Razlikovanje med željami in potrebami je teoretsko razvil Lacan – v njegovi teoriji je prav želja središčni pojem →

Struktura psihičnega pri Freudu

Ono

Vsebuje strasti, na kratko pravi Freud.

Je izvor naših gonov.

Goni so po Freudu

- vrojeni
- delujejo v primarnih psihičnih procesih
- podrejeni so principu ugodja

So nekakšen rezervoar libida:

investiranje libidinalne energije v objekte

vezanost na objekte je lahko agresivna, erotična

Ker težnje Ida nujno v konfliktu z družbenimi normami, te konflikte pogosto razrešujemo s poltačevanjem.

* * *

Jaz

Potlačitev opravlja psihična instanca, ki jo Freud imenuje *Jaz*. Id torej ni strogo ločeno od Jaza!

Razmerje Jaz - Ono (močnejši): jezdec - konj (veliko močnejši!) *str.323*

↓↓

dela z izposojenimi močmi (?) od Onega? Jaz pogosto v delovanje pretvarja voljo Onega, kot da bi bila njegova lastna

Jaz nastane iz Onega, iz tistega dela Onega, ki se spremeni pod vplivom zaznavnega sistema = jaz je zastopnik zunanjega sveta v psihičnem. Je pa hkrati diferenciran navznoter:

Dva pomena Jaza

- v zgodnjem obdobju *Jaz* kot sebstvo: razlikovanje človeka kot celote od drugega človeka, sebstvo kot človekova osrednja in avtonomna instanca,
- pozneje ga pojmuje predvsem kot organizacijo psihičnih funkcij (obramba, povezovanje informacij, intelektualno funkcioniranje, spomin)
 - zavestna, predzavestna in nezavedna instanca

Jaz v tem pomenu

- moderira med Idom, SuperEgom in zunanjim svetom – tudi s pomočjo obrambnih mehanizmov!

- celo v spanju opravlja cenzuro sanj – tudi takrat vzdržuje nedostopnost potlačenega.

Tega se mi ne zavedamo, ta funkcija Jaza je nezavedna kot so nezavedne vsebine, ki jih Jaz potlači.

To, kar Jaz potlači, proizvaja močne učinke, se obrača zoper na videz koherentni Jaz.

* * *

Nadjaz = ideal Jaza

Nadjaz je učinek dveh dejavnikov:

- dolgo obdobje otrokove odvisnosti od staršev zaradi njegove nemoči
- obstoj Ojdipovega kompleksa

Nadjaz zastopa naš odnos do staršev, je ponotranjenje (internalizacija) tistega, kar smo kot otroci pri njih občudovali in se hkrati bali: ločitev Nadjaza od Jaza tako omogoča, da se ohranja starševski vpliv, da se ohrani dediščina razvoja h kulturi.

Je moralna instanca, instanca prepovedi

Razmerje do Ida in Ega:

- je v opoziciji do zahtev (in želja) Ida
- agresiven do Ega

Oblikuje se:

- v obdobju razrešitve Ojdipovega kompleksa
- preko identifikacije z očetovsko figuro oz. z internalizacijo očetovske figure

Ojdipov kompleks

Je osrednji koncept Freudove teorije razvoja psihičnega oz. psihoseksualnega razvoja:

- Otrok mora razrešiti probleme, ki so povezani z njegovo željo po staršu istega spola.

Objekt želje je pri dečku in deklici mati. Običajno, potem ko opazi spolno razliko, dečku postane oče ideal, v vsem bi bil rad enak očetu. Hkrati s tem ali malo pred tem deček razvija poseben odnos do matere, ki je posledica dejstva, da je mati objekt njegove želje

Interpretacije in izpeljave

Teorija objektnih odnosov

- v nasprotju s Freudom sicer poudarja pozicijo matere,
- hkrati pa marginalizira očete.

V teorizaciji materine vloge ta teorija

- ne poudarja zgolj njene vloge v zgodnjem otroštvu, ko otroku zagotavlja zadovoljstvo s hranjenjem, tako kot Freud
- trdi namreč, da so matere odgovorne za to, da otroku zagotovijo zadovoljevanje potreb nasploh - in če je v tem odnosu kaj narobe (če mati ne prepozna otrokovih potreb), potem zakrivi patološki razvoj.

Iz tega je izšla cela vrsta regulacijskih praks.

Lacanova psihoanaliza

Nezavedno je strukturirano kot govorica.

Poudarja, da je produkcija subjekta odvisna od govorice –

- Šele vstop v govorico omogoča, da se sebe zavemo kot ločene entitete, vendar v kontekstu že obstoječih družbenih razmerij in kulturnih zakonov oz. zapovedi.
- Hkrati pa ta isti proces ustvari nezavedno (spominja na Meada! – konkretni in posplošeni drugi). Ker je jezik družben sistem, lahko Lacan trdi, da družbeno vstopa v oblikovanje nezavednega: je veriga označevalcev ali razmerij med njimi

Ko se otrok identificira s staršem istega spola, postane subjekt skladno z zakonom kulture. Lacan pravi, da takrat, ko se razreši Ojdipov kompleks, nastopi tudi spolni subjekt, oboje pa je povezano z jezikom, z vstopom v govorico.

Ločitev in identifikacija po Freudu / Lacanu

Najbrž ste že slišali, da se dojenčki oziroma zelo majhni otroci ne doživljajo kot ločeni od matere.

Prva faza ločevanja se zgodi, ko otrok reagira na lastno podobo v zrcalu, ko 'prepozna' lastno podobo v zrcalu. Lacan govori o

“pretresljivem prizoru dojenčka pred zrcalom”: otrok, ki še niti ne hodi niti se še ne zmore držati pokonci, *“otrpne nagnjen nekoliko naprej glede na oporo, ki mu jo nudijo odrasli oziroma kakšen ustrezen ‘pripomoček’*. Takrat otrok privzame podobo, ki jo vidi v zrcalu - prvič 'prepozna' utelešenje sebe v mejah oziroma z mejami.

V imaginarni fazi, ki sledi zrcalnemu stadiju, tik pred vstopom v govorico in simbolni red, se otrok še ne zaveda ločenosti od matere, še vedno vztraja pri enosti z njo.

- na materino telo usmerja mešanico fantazij o ljubezni in sovraštvu
- želja po biti eno z materjo izzove težnjo po identifikaciji z močno in pomembno osebo zunaj sebe = napredujoč proces identifikacije, kjer iščemo nek enoten občutek samega sebe skozi simbolne sisteme in se identificiramo s tem, kot nas vidijo drugi

Ta proces ločevanja povzroči globok prepad med otrokom in objektom poželenja.

- Posledica tega je, da odtlej vsaka zadovoljitev prinaša tudi izgubo
- Želja po izgubljenem objektu se premešča in transformira pod vplivom ojdipskega trikotnika in Zakona očeta, otrok pa zavzame pozicijo spolnega subjekta.

Razrešitev / obramba

Otrok postopoma ugotavlja, da mu mati, ki je praviloma ključna oseba do določenega obdobja, dejansko ni nenehno in v celoti na razpolago. Ta problem razreši tako, da

- ponotranji podobo materinski ljubezni,
- del tistega, kar je zanj opravljala mati oz. oseba, ki skrbi zanj, pa začne opravljati sam.

Na nek način se s tem odreče njeni neokrnjeni ljubezni: gre za proces, ki je podoben žalovanju. Lacan pravi, da otrok svoje prve besede uporabi tako, da v domišljiji vzpostavi nadzor nad objektom, ki mu/ji je nudil (nudila – mama) zadovoljitev. Besede zamenjajo izvorni objekt, kar je prvi korak v procesu potlačevanja, ki producira nezavedno.

- Izvor otrokovega hrepenenja je njegovo razmerje z materjo
- kulturna prepoved želje po materi pa zamenja želja biti objekt materine želje.

Dokončanje zrcalnega stadija je začetek povezovanja jaza z družbenim:

- odtlej bo človekova vednost posredovana z željo drugega,
- *Jazu* pa bo vsak izbruh nagonov nevaren.

Ojdipska faza vstopa v govorico in simbolne sisteme

Otrokov fantazijski svet, ki vključuje sebe in mater, se razdvoji z vstopom očeta oziroma z Očetovskim zakonom

- Oče predstavlja zunanji vdor, ki otroku prepove fantazijo, da se bo poročil z materjo in da je objekt materine želje.
- Oče otroka loči od njegovih fantazij, želja po materi pa je potlačena v nezavedno, ki se s tem pravzaprav šele oblikuje.
- Ko otrok vstopi v govorico in Očetovski zakon, je sposoben sprejeti tudi spolno identiteto - takrat odkrije spolno razliko. Falus je tako prvi označevalec v govorici, ker v otrokov simbolni univerzum pač prvi vpelje razliko, spolno razliko.

Ima pa ta razlika pomembno 'napako'

- samo zdi se namreč, da ima falus moč in vrednost.
- dejansko pa je to iluzija, ki je posledica pozitivnejšega vrednotenja, tehtanja, obteženosti moškosti v dualizmu žensko/moško.

Čeprav je moč falusa potegavščina,

- je otrok prisiljen spoznati pomen falusa kot označevalca moči in razlike.
- Deklice so zato simbolno pozicionirane negativno, pasivno, so željene, jim pa nekaj manjka.
- Tudi druge razlike so konstruirane po analogiji seksualne, kar dokazuje privilegiranost moških terminov glede na ženske termine (Woodward, str.45)¹.

Ambivalentna identifikacija

Želja po biti eno z materjo, ki je nekakšna prvobitna želja, ki je nikdar ne moremo izpolniti, izzove težnjo po identifikaciji z močno in pomembno osebo zunaj sebe.

Ta identifikacija je vseskozi ambivalenten proces, saj so starševske figure hkrati

- objekt ljubezni in
- objekt tekmovanja in rivalstva.

Identifikacija nas povezuje z objektom, ki smo ga morali opustiti (to sta mati ali oče oziroma tisti, ki to vlogo opravlja). Če bi zelo poenostavili, bi rekli, da je identifikacija tudi nekakšen obrambni mehanizem.

Identifikacijo bi lahko opredelili kot proizvodnjo identitet, ko iščemo nek enoten občutek samega sebe. To pa vselej počnemo preko simbolnih sistemov in identificiramo se s tem, kot nas vidijo drugi (*Mead!*). Ko prvič privzamemo identiteto od zunaj, se identificiramo s tistim, kar želimo biti.

* * *

¹ Prav to privilegiranje moškega v simbolnem redu je eden glavnih in najglasnejših očitkov, ki jih na lacanovsko psihoanalizo naslavlja vrsta feminističnih teorizacij razmerij individualno - družbeno. Kljub temu, da v Lacan ne enači penisa in falusa, da opozarja na neumestno pripisovanje moči in vrednosti falusu, pa falus kljub temu na neki ravni vendarle odgovarja penisu, saj označuje očetovski, ne materinski zakon.

Razcepljenost in iluzornost subjektivitete je pogojena prav s tem,

- da identiteta svojo enotnost dolguje nečemu zunaj sebe,
- da izhaja iz manka, iz želje po vrnitvi v enost z materjo - vrnitvi, ki ni možna.

* * *

Težave z Lacanom

Hall:

'Razrešitev' ojdipske krize ni isto kot podreitev Očetovskemu zakonu, kot pristajanje na spolno razliko.

Lacan ne trdi, da pred ojdipsko dramo ni nikakršne subjektivitete

- trdi le, da subjektiviteta pred 'razrešitvijo' ojdipske krize ni polno konstituirana
- Ojdipska kriza ni nek presenetljiv dogodek, ki bi popisal tabulo raso.

Vendar pa to ne reši problema razmerij med individuumom in subjektom - ni jasno, kaj individuum je, preden postane subjekt. Kaj je bilo pred Ojdipom

Tudi ni jasno, kaj je tisto, kar se v Althusserjevem konceptu interpelacije prepozna v pozivu.

* * *

Imaginarno: Lacanova verzija Ega, ki se začne konstruirati v zrcalnem stadiju, temelji pa na delitvi med sebstvom in Drugim – problem je, ker se ta delitev vselej nanaša na Drugega

Simbolno: struktura jezika in slovnice, v kateri se Imaginarno izraža

Realno: svet, kakršen je pred posredovanjem jezika, govornice; realno je vselej posredovano preko imaginarnega in simbolnega, nimamo dostopa do njega neposredno

* * *

Želja je vselej želja drugega

Kaj želimo biti, pa je vselej povezano z željo drugega. Povezano je z željo osebe oz. oseb, ki so za nas zelo pomembne, ki jih imamo radi in želimo, da bi one imele rade nas. Nezavedno izpolnjujemo to, kar nejasno slutimo, da pričakujejo od nas. Ponotranjimo (nezavedna) pričakovanja svojih staršev (vzgojiteljev) s tem, ko se z njimi nezavedno identificiramo.

Pogoj za to identifikacijo je t.i. transfer: ljubezen do osebe, ki se z njo identificiramo. Ljubezen povezana s strahom, da bomo izgubili ljubezen te osebe, zato nezavedno ravnamo po njenih (nezavednih) zahtevah. Na osnovi tega otrok oblikuje kriterije dobrega oz. slabega, sprejme norme, ki jih implicirajo pričakovanja ljubljenih.

Da bi jim ugajali, si pridobili ali obdržali njihovo ljubezen, se jim predstavljamo v idealni podobi. V jeziku psihoanalize straši / vzgojitelji predstavljajo Ideal Jaza. Ta Ideal Jaza otroka napeljuje, da svoje želje oblikuje skladno s pričakovanji vzgojitelja (*prim. Nielova vzdržnost*).

To pomeni, da smo na nek način vselej tujci samemu sebi oziroma, *kot pravijo lacanovski psihoanalitiki, smo znotraj sebe stalno razcepljeni*. Ampak brez pričakovanj pomembnih drugih tudi tega, čemur rečemo identiteta, ne bi bilo.

Gl. Millet in Summerhill

Ekskurz: Kultura narcizma

Razvojne doktrine, ki so socializirale starševstvo, in množični mediji, ki te doktrine bolj ali manj ustrezno popularizirajo, so ustvarili vladajoče = relativno široko razširjene in sprejete ideale popolnega starševstva. Ta ideal

- pomembno vpliva na pričakovanja ljudi o lastni starševski vlogi, po tem idealu krojimo predstave o tem, kaj bi morali biti.

Posledice:

- svoja čustva obravnavamo kot nezanesljivo vodilo v ravnanju z otrokom. Dovolj je, če pogledamo, kako pogosto mladi starši segajo po vzgojnih nasvetih. Negotovost ob rojstvu otroka je nekaj čisto običajnega, strahovi, ali bom zmogla to težko nalogo, tudi. Ameriški analitiki so ugotavljali, kako se starši, še posebej matere, če v primerjavi z očeti z otroki preživijo bistveno več časa in prevzamejo nase levji delež skrbi za otroka, trudijo, da bi zadostili idealu (*sizifovo delo!*).
- to neredko privede do tega, da so do otroka zelo, neprestano pozorni, vendar čustveno hladni, ne zmorejo empatičnih odzivov, ker neprestano dvomijo, ali ravnaajo prav.

Ta kontradiktornost v ravnanju staršev učinkuje na otrokovo psihično ekonomijo tako

- da otrok sebe začne doživljati kot središče sveta, saj se dejansko doma se vrti okrog njega
- hkrati pa se vseskozi čuti opeharjenega za starševsko ljubezen: nekaj mu manjka, to nekaj neprestano zaman zahteva, v zameno pa vselej dobi nekaj drugega.

V dinamski psihologiji, ki črpa koncepte iz psihoanalize, lahko pogoste zasledite pojem optimalna frustracija : gre za nek razkorak med tistim, kar želimo, hočemo, in tistim, kar dobimo oziroma zmoremo.

V našem primeru bi optimalna frustracija izgledala tako, kot smo opisali prej:

otrok začne v določeni starosti opazovati omejitve in zmotljivost svojih staršev → opusti predstavo o njihovi popolnosti → da bi si še naprej zagotavljal varnost in lagodnost, začne potopoma sam prevzemati vrsto njihovih funkcij.

Nad starši je sicer razočaran

- ker niso vseskozi pozorni do njega;
 - ugotavlja, da pri materi, ki je praviloma ključna oseba do določenega obdobja, dejansko ne zaseda nekega ekskluzivnega mesta.
- Ta problem razreši tako,
- da ponotranji podobo materinski ljubezni,
 - vključi njene vloge in se s tem na nek način odreče njeni neokrnjeni ljubezni (gre za proces, ki je podoben žalovanju).

Razvoj krutega Nadjaza

Če pa starši vztrajajo pri nenehni pozornosti in otroka na nek način obravnavajo kot podaljšek sebe,

- pri otroku vzpodbujajo pretiran občutek njegove lastne pomembnosti.
- hkrati pa otrok ne more priznati njihovih pomanjkljivosti. To pa pomeni, da jih otrok nezavedno obravnava kot vsemogočne → to otrok ponotranji kot normo, ki pa ji nikdar ne more zadostiti.

Permisivnost, izmikanje, podkupovanje, popuščanje otrokovim zahtevam je precej manj čustveno naporno kot soočiti se s čustvenim vznemirjenjem, ko otroku kaj prepoveš, mu ne dopustiš.

→ vendar to otroku onemogoči, da bi razvil samoobvladovanje in samodisciplino, slabi pa tudi njegovo saminiciativnost.

Nekateri psihoanalitiki so to interpretirali kot zaton kontrolne instance, torej Nadjaza. Lasch dokazuje, da prav nasprotno taka vzgoja spodbuja razvoja izjemno strogega Nadjaza. Ali še bolje: to je drugačna oblika Nadjaza. Nadjaz v teh primerih namreč temelji na arhaičnih podobah staršev in na grandioznih predstavah o sebi. V takih razmerah otrokov Nadjaz sestavljajo starševske introjeckije, ne pa identifikacija s starši.

To otroku zapoveduje izjemno visoke kriterije uspešnosti, previsoke, da bi jih mogel izpolniti.

Tu gre iskati razlago,

- zakaj narcistične osebnosti tako hlepijo za slavo in uspehom
- in zakaj njihovo samospoštovanje tako niha – z nobenim dosežek se ne približajo dovolj standardu, ki ga postavljajo njihove podobe vsemogočnih staršev.

Učinek potlačevanja agresivnih teženj

Poskusi, da bi zadostili podobi idealne družine, nekakšnega otoka varnosti sredi neprijaznega sveta, vodijo v to, da družinski člani potlačujejo agresivne težnje. Jeze ni mogoče legitimno izražati.

Jeza namreč ogroža neko varljivo, krhko ravnotežje.

Ampak za vsako potlačitev plačamo ceno – v tem primeru z izjemno strogo kontrolno instanco (Nadjazom). Načela permissivne vzgoje so tako zgrešila svoj cilj

- moč zunanje kontrole se je res izrazito zmanjšala,
- se je pa zato okrepila moč notranje kontrole, ki se kaže
 - v nenehnih občutjih krivde zaradi neizpolnjenih zahtev
 - in neizrečenih pričakovanj.

V zvezi s potlačevanjem agresivnosti je Freud zapisal naslednje: Vzgoja greši v tem, da mladega človeka ne pripravi na agresivnost... *str. 202*

- Občutki krivde zaradi čustva samega
- Željo pripoznati in ji reči NE

Prim. očeta Lasch str.209

Neumeščeno

Vzporedno s proizvodanjem resnice preko priznanja teče strategija proizvodanja resnice skozi znanost. Tradicionalna prisila seksualnega priznanja je dobila znanstveno obliko s pomočjo klinične kodifikacije seksualnosti; s pripisovanjem neizčrpne vzročne moči seksualnosti, s čimer postane pomembna prav vsaka najmanjša podrobnost v zvezi s seksualnostjo; z znanstvenim preiskovanjem tistega, kar bi preiskovani osebi brez strokovne pomoči ostalo skrito, saj se seksualnost nenehno izmika, njena moč pa prikriva; z interpretacijo vsake izpovedi, kajti resnico 'o mračni resnici' seksualnosti lahko sprevidi šele strokovnjak, ki prav s tem postane hkrati gospodar odpuščanja, sodnik in gospodar resnice; z medikalizacijo učinkov izpovedi (razvrščanje v kategorije patološkega in normalnega). To je oblastna strategija, ki jo po Foucaultu prevzema tudi psihoanaliza. Psihoanaliza univerzalizira seksualnost ter jo povezuje z resnico in priznanjem, psihoanalitik pa si tako kot oblast z interpretacijo povedanega prisvaja resnico, ki jo podložnik pripoveduje - s tem psihoanalitik obvladuje osebo, ki jo analizira.

V obrambo psihoanalize Groznik (1981) opozarja na Foucaultovo nasilno homogenizacijo pojmov. Prav Freud je namreč prekinil z meščanskima pojmovoma seksualnosti in resnice, pri čemer je odločilen koncept nezavednega, ki ga Foucault ne omenja. Prav nezavedno je odkritje ne-celosti resnice o seksualnosti - resnica o njej je vselej le na pol izrečena, je v potvorbah, premestitvah, zgostitvah. Potvorbe, značilne za pacientov govor o seksualnosti, so resnica njegove želje. Po Freudu je zveza med seksualnostjo in resnico učinek naše zaslepitve. Pa ne le to - psihoanaliza je razkrila oblastni mehanizem, kjer je odločilna dialektika transferja. Pomen analize je natanko v tem, da zruši iluzijo o subjektu, ki se zanj predpostavlja, da ve, torej pozicijo gospodarja. Tudi tezo, da si želja in zakon ne stojita nasproti, gre pripisati že psihoanalizi (Groznik, str. 137-139).

Po Hallu je Foucault prav s tem, da ni vpeljal nezavednega, svojo diskurzivno fenomenologijo subjekta, ki je ob genealogiji tehnologij sebstva drugi element njegove teorizacije razmerij med subjektom in diskurzivnimi tvorbami, izpostavil nevarnosti, da jo uniči pretiravanje z intencionalnostjo. Tudi Hall išče rešitev v povezovanju foucaultovske in psihoanalitske perspektive.²

Biti človek pomen biti podvržen zakonu, ki razsredišči in loči: seksualnost je ustvarjena v ločitvi (M-Ž), subjekt je razcepljen, vendar ideologija zavestnemu/zavedno subjektu to prikriva, tako da se čuti celega in prepričan v lastno spolno identiteto.

² Dolar (1991) pa celo dokazuje, da gre med Foucaultovo konceptualizacijo razmerij oblast-vednost-subjekt in lacanovsko teorijo za sistemtično vzporednico, čeprav sta se razvijali popolnoma ločeno.